

ראש-השנה / לקוח מאנציקלופדיה לנוער "יבנה", כרך 14, עמ' 16-17, 1998.

ראש-השנה נחוג במשך שני ימים, א' ו- ב' בתשרי, והוא מציין את תחילתה של השנה החדשה. לפני החג מקובל לברך קרובים, ידידים וחברים לעבודה בברכת "לשנה טובה", ולשלוח להם כרטיסי ברכה לשנה החדשה ובהם איחולי כל טוב. הילדים נהנים להכין כרטיסי ברכה "לשנה טובה" שכתבו במו ידיהם.

בימי בית ראשון, כשישב עם ישראל על אדמתו, ציין ראש-השנה (שאותו חגגו אז במשך יום אחד) גם את תחילת השנה החקלאית. לפי "לוח גזר", לוח השנה העברי הקדום, שנמצא בחפירות הארכיאולוגיות שנערכו בתל גזר, היה חודש תשרי, שבו חל ראש-השנה, חודש האסיף, בו נסתיים אסיף יבולי השדה והכרם אל הגורן והיקב, והוחל בהכשרת הקרקע לזריעת תבואות החורף. מימי בית שני ואילך נהגו לחגוג את ראש-השנה במשך יומיים. הסיבה לכך היא שמועדו של ראש החודש היה נקבע בידי בית דין על-פי עדותם של שני עדים, שראו את מולד הירח. לאחר הקביעה היו משיאים משואות להודיע על כך, ובתקופה מאוחרת יותר יצאו שליחים לבשר את הדבר. לא תמיד עלה בידם להגיע לכל תפוצות הגולה, ולכן הנהיגו בחוץ לארץ את "יום טוב שני של גלויות", וחגגו את ראש-השנה (וחגים אחרים) יומיים. נוהג זה חל, לגבי ראש-השנה, גם בארץ-ישראל.

יום הדין

לפי המסורת ראש-השנה הוא גם היום שבו הוחל בבריאת העולם והוא חג המלכתו של ה' למלך על ישראל ועל העולם כולו. זהו גם יום הדין, שבו נדונים נתיניו של המלך ונכתב דינם לשנה הבאה בהתאם למעשיהם בשנה החולפת. גזר הדין נחתם ביום הכיפורים, ומכאן הברכה "לשנה טובה תיכתבו ותיחתמו".

התורה מצווה: "בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש" (ויקרא כ"ג, כ"ד) (כאן נחשב חודש תשרי לחודש השביעי למניין החודשים מניסן). "התרועה" מתפרשת כמצווה לתקוע בשופר בראש-השנה. בתפילת החג נקרא ראש-השנה גם "יום הזיכרון", שכן בשעה שתוקעים בני ישראל בשופר עולה זכרם לפני ה'.

חז"ל, חכמינו זכרונם לברכה, חכמי המשנה והתלמוד, ראו בתקיעה בשופר בראש-השנה פעולה שיש בה כדי להביא את המתפללים לידי כך שיזדעזעו מאימת יום הדין, ויביעו חרטה על חטאיהם בשנה החולפת. התקיעה בשופר בבית הכנסת נעשית אחרי הקריאה בתורה, וכן בתפילת ה"בעל תוקע" (או "בעל תקיעה"), שיטבול במקווה וילבש בגדים לבנים לפני התקיעה.

בתפילת מוסף של ראש-השנה נוספות שלוש ברכות מיוחדות: "ברכת מלכיות", על המלכת ה' למלך ביום זה: "ברכת זכרונות", המזכירה את הבטחותיו של ה' לישראל ואת "זכות אבות" (מעשיהם הטובים של אבות האומה) שתעמוד לו ותטה את הכף לטובתו; ו"ברכת שופרות", על התקיעה בשופר בראש-השנה.

מנהגי החג

מקובל לברך בראש-השנה "שהחיינו" על פרי חדש, הנאכל לראשונה באותה שנה. בסעודות החג נכללים מאכלים מסורתיים רבים המציינים את האיחולים לשנה החדשה שמאחלים החוגגים לעצמם וזה לזה. בעיקר מקובל לאכול תפוח בדבש, עוגת דבש או דברי מתיקה, בסימן ל"שנה טובה ומתוקה". יש עדות בישראל שבהן אוכלים בראש-השנה ראש כבש או ראש דג, ולפני האכילה אומרים: "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב". יש המעלים על שולחן החג חלה עגולה כדי שתהיה השנה הבאה עגולה, ללא זוויות ותקלות; רבים אוכלים גם רימונים, מתוך בקשה ש"ירבו זכויותינו כגרגירי הרימון".

בשעות אחר הצהריים של היום הראשון של ראש-השנה מקובל המנהג לצאת ל"תשליך". זהו טקס סמלי של תפילה ליד מקור מים, חוף ים או נהר, שמקורו בחסידות אשכנז, והוא מבוסס על הפסוק "ותשליך במצולות גם כל חטאתם" (מיכה ז', י"ט). המתפללים משליכים, כביכול, את חטאיהם מעליהם ומיטהרים מכל חטא.

מתאים לכיתות ג' - ד'

השופר

1. נצטוונו בתורה לתקוע בראש-השנה בשופר, כמו שנאמר: "בחדש השביעי באחד לחודש
2. מקרא קודש יהיה לכם יום תרועה יהיה לכם" (במדבר, א', כ"ט)
3. **טעמים (סיבות) לתקיעת השופר בראש-השנה:**
4. מפני שיום זה תחילת הבריאה והקב"ה נעשה מלך על עולמו, וכאשר ממליכים מלך תוקעים
5. בשופר.
6. להזכיר עקידת יצחק אשר נעקד האיל תחתיו, ולכן שופר עשוי מקרן של איל.
7. להזכיר את תקיעת השופר במעמד הר סיני במתן תורה, ולזכור שנקבל על עצמנו מה שקיבלו
8. אבותינו במתן תורה: לקיים את התורה. כמו שאמרו: "נעשה ונשמע".
9. להזכיר את קיבוץ הגלויות שנאמר: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים
10. מארץ אשור..." (ישעיה, כ"ג) ולבקש ולהתחנן על הגאולה שתבוא במהרה!

עבודה על קטע מהמקורות – השופר

מילים לא מוכרות

1. פירוש המילים "בחודש השביעי" בשורה 1 הוא :
- החודש השביעי עפ"י לוח השנה – חודש ניסן.
 - החודש אינו ידוע.
 - החודש השביעי עפ"י התורה – חודש תשרי.
 - אף תשובה אינה נכונה.
2. פירוש המילים "באחד לחודש" בשורה 2 הוא :
- ביום הראשון של חודש תשרי.
 - א' בתשרי.
 - ראש-השנה.
 - תשובות א' ו- ב' נכונות.
3. פירוש המילים "יום תרועה" בשורה 2 הוא :
- היום שבו מצווה מהתורה לתקוע בשופר.
 - אחד משמותיו של ראש-השנה.
 - יום שבו מריעים למלך.
 - תשובות א' ו- ב' נכונות.

מאזכרים

4. המילה "לכם" בשורה 2 מתייחסת ל :
- לקב"ה.
 - לטעמים (הסיבות).
 - לעם ישראל.
 - לימי אלול.
5. המילה "אמרו" בשורה 10 מתכוונת ל :
- בני ישראל במעמד הר סיני.
 - אבותינו בישראל.
 - אלה ששמעו את תקיעת שופר במעמד הר סיני.
 - כל התשובות נכונות.

6. לאיזה יום גדול מתייחסת המילה "ההוא" בשורה 11?
 א. יום עקדת יצחק.
 ב. יום מתן תורה.
 ג. היום בו יחזרו בני ישראל מגלות אשור.
 ד. אף תשובה אינה נכונה.

מילות קישור

7. המילה "מפני ש..." בשורה 4 היא מילת קישור של:
 א. סיבה.
 ב. זמן.
 ג. תוספת.
 ד. ניגוד.

סימני פיסוק

8. תפקיד המרכאות בשורות 1 ו- 2 הוא:
 א. ציטוט.
 ב. דיבור ישיר.
 ג. דיבור עקיף.
 ד. ציון שם.

תוכן גלוי

9. ציין את המילים המרמזות על הסיבות לתקיעת שופר בראש-השנה.

10. מהו המקור (הפסוק) בתורה ממנו אנו למדים על מצוות שופר בראש-השנה? הדגישו את המילה המרמזת לשופר.

11. בקטע מופיעים מספר פסוקים מהתנ"ך. מתחו קו והתאימו בין הפסוק לנושא אליו הוא קשור:

<u>הפסוקים</u>	<u>הנושאים</u>
* "בחודש השביעי באחד לחודש... יום תרועה יהיה לכם".	* דברי עם ישראל בעת מתן תורה.
* "נעשה ונשמע".	* תקיעת השופר בעת קיבוץ גלויות.
* "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים מארץ אשור...".	* המקור למצוות שופר בראש-השנה.

12. תוכן סמוי
השלימו את הטבלה:

הטעם	הקשר לשופר	השייכות לראש-השנה
המלכת מלך	כאשר ממליכים מלך תוקעים בשופר לכבודו.	כבודו של האלוהים שהוא יותר מאלף.
עקידת יצחק	כאשר אברהם רצה לעקוד את בנו זימן ה' לידו איל לעקדה (הקרניים הם מקור לשופר).	זכות אבות (אברהם מייצג אמונה שלמה באלוהים).
מעמד הר סיני	כאשר בני ישראל קיבלו את התורה בהר סיני נשמע קול השופר בכל העולם.	קשר היסטורי.
קיבוץ גלויות	בעת קיבוץ גלויות ייתקע שופר גדול.	קשר לאצט"ד.

13. מדוע לדעתך זכות האבות, עקידת יצחק, חשובה מאוד לעם ישראל ביום הקדוש – ראש-השנה?

השופר – במסורת מדינת ישראל

במלחמת ששת הימים –
1967, תקע הרב הראשי
לצה"ל בשופר עם שחרור
הכותל המערבי.

בטקס ההשבעה של
נשיא המדינה תוקעים
בשופר.

באירועים מיוחדים
המציינים התרגשות
– תוקעים בשופר.

בהתנתקות מעזה תקעו
תושבי הגוש בשופרות,
לאות זעקה ושב, להביע
את כאבם.

תקיעת השופר / יהודית בסה

יש לשופר תקיעה ארוכה,
והיא נוטעת בנו חרדה.

יש לשופר תקיעה מגמגמת –
והיא את לבותינו שוברת.

יש לשופר מין כזאת תרו-ע-ה,
יש שהיא זועקת,
יש שהיא שמחה.

לתקיעת השופר צליל של עקדה,
וטעם של סליחה.
תקיעת השופר
מעירה את הרחוקים והקרובים
ומבטיחה שעוד יהיו ימים טובים.

יש שתקיעת השופר
מאירה כמו עמוד האש על ההר,
יש שהיא מאותתת לכל העם –
כמו עמוד של עשן רם.

תקיעת השופר מחזירה לשמש את הקרינה –
יש שהיא צוהלת,
יש שהיא בוכה.

**צרכו רשימה של תפקידי תקיעת השופר צפ"י השיר "תקיעת השופר".
סמנו את המשותף לשיר ולקטע מהמקורות.**

שביל הזהב

הרמב"ם מציין דרך משמעותית בנושא האיזון העצמי. לדרך זו קרא הרמב"ם "שביל הזהב". וכך כתב בספרו "שמונה פרקים":

"שמונה פרקים לרמב"ם": הקדמה שחיבר הרמב"ם למסכת אבות העוסקת בכוחות הנפש ובדרכי חינוכם וחיזוקם. פירוש זה מכונה "שמונה פרקים".

"הפעולות אשר הן טובות,
הן הפעולות השוות (המאוזנות),
הממוצעות בין שני קצוות, ששניהם רע,
האחד מהם ייתור, והאחר חיסור...
(לדוגמה):

העין היפה, ממוצעת בין הקמצנות והבזבז.
והגבורה, ממוצעת בין המסבירה לסכנות ורוך
הלבב.

והבדיחות, ממוצעת בין ההוללות והקהות.
והענווה, ממוצעת בין הגאווה ושפלות הרוח.
והנדיבות, ממוצעת בין הפזרנות והכילות
(הקמצנות).

וההסתפקות, ממוצעת בין אהבת הממון והעצלות.
ובושת פנים, ממוצעת בין העזות והביישנות.
וכך שאר המידות".

(שמונה פרקים לרמב"ם, פרק ד').

הרמב"ם מסביר, שלכל תכונה הנמצאת באדם ישנם שני קצוות. כל אחד מקצוות אלו – אינו חיובי, וראוי שהאדם ימצא את דרך האמצע, דרך האיזון, דרך לה קורא הרמב"ם: "שביל הזהב".

תשליך

סימן קכ"ט סעיף כ"א

סדר תשליך

ביום ראשון של ראש-השנה, אחר תפילת מנחה, הולכים למקום שיש בו מים – לים או נהר, שיש בו דגים, ואם אין ים או נהר, אל באר או מעין או בור שיש בו מים.

הטעם (הסיבה) להליכה למקום מים:

- א. כתוב במדרש: כשהלך אברהם אבינו עם יצחק בנו לעקדה, עשה השטן עצמו כמו נהר, כדי לעקבו, שלא יקיים את מצוות ה'. ואברהם אבינו עבר בנהר במסירות נפש, עד שהגיעו המים לצווארו, ואז אמר: "הושיענו אלוקים כי באו מים עד נפש". (תהילים, ס"ט) וכדי להזכיר את זכות העקידה אנו הולכים לנהר בראש-השנה.
- ב. על שם הפסוק: "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" (מיכה, ז') ומנערים הבגדים כסמל לניעור מחטאים.

הטעם (הסיבה) לכך שמקפידים שיהיו דגים במים:

- א. לסמן שלא ישלוט בנו יצר הרע, כמו אצל דגים שעין הרע אינה שולטת בהם.
- ב. שנפרה ונרבה כדגים.
- ג. להזכירנו שאנו במצודת הדין, כמו הדגים הנלכדים במצודה (רשת), ויתעורר לבנו בתשובה.
- ד. להדגיש, שעניי הקדוש ברוך הוא פקוחות עלינו להצילנו ביום הדין, כשם שעניי הדגים פקוחות תמיד.

